

ASPECTE PRIVIND CONTABILITATEA ȘI RAPORTAREA ACTIVELOR FINANCIARE

¹*Dr. hab., prof.univ., Viorel ȚURCANU,* ²*Drd., Marcela FOCȘA*

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova, Chișinău,
Tel.: +373 22 402 736, web site: www.ase.md*

Abstract

In the economic activity of entities increase the role and the value of financial assets once with the economic and financial development of countries and the wider integration at regional and international level. For these reasons the assets accounting and its financial reporting research are current, in order to optimize and to make appropriate the information for decision-making process. These issues will be examined in this paper in terms of the changes taking place at the organization and methodology of accounting in Republic of Moldova linked to adapting the accounting provisions to the requirements of European Union Directive 2013/34. However, account will be taken of the most accounting questions financial assets that remain the focus of IFRS.

Under these circumstances, the authors try to help the domestic specialists for the solution existing problems and propose the models for accounting and reporting of financial assets. Research methods are: examining the existing practice, comparing the accounting provisions of RM, IFRS and EU.

Key words: *accounting, evaluation, financial assets, financial instruments, financial reporting, recognition*

JEL CLASSIFICATION: M41

Indiscutabil este faptul, că orice entitate dispune de activitatea de bază, spre care se îndreaptă principalele resurse. Însă deseori pot fi și resurse suplimentare semnificative, numite „libere”. Acestea, ca și cele folosite în activitatea ordinară, pot avea o însemnătate majoră și dacă sunt utilizate eficient, ele pot contribui la procesul de asigurare a rezistenței entității pe piața concurențială. Totodată, aceste resurse modifică în sens pozitiv structura activelor prezentate în bilanț, având o capacitate de lichiditate mai mare decât activele materiale și intangibile. Resursele libere pot fi utilizate, în primul rând, cu scopul investiției în capitalul social al altor entități și acordării unor împrumuturi persoanelor terțe. Luând în considerare particularitățile indicate, în componența activelor entității, resursele în cauză sunt separate aparte. Astfel, a apărut necesitatea elaborării unor metode deosebite de evaluare și contabilizare a acestor elemente, optimizării structurii riscurilor care parvin în legătură cu încheierea contractelor financiare. Pentru informarea la timp și pe deplin a utilizatorilor de informație despre aceste elemente, trebuie de îmbunătățit formatul și conținutul situațiilor financiare respective.

Este important, mai întâi, de precizat *noțiunea* contabilă a resurselor financiare aplicată în diferite sisteme contabile, ceea ce înseamnă de fapt modul de *recunoaștere* a acestora. În Standardele Naționale de Contabilitate (SNC) se folosește denumirea de „investiții financiare” și respectiv a fost elaborat un standard special „Creanțe și investiții financiare”. Însă apare întrebarea, ce au comun creanțele cu investițiile financiare ca să fie incluse într-un standard unic? Creanțele, conform acestui standard, sunt drepturi ale entității ce decurg din evenimente trecute, iar investițiile financiare – active sub diferite forme: valori mobiliare, cote de participație în capitalul altor entități și alte active, deținute de entitate în scopul obținerii veniturilor [1]. După părerea noastră, trebuia de elaborat un standard aparte privind investițiile financiare cu un conținut mai larg, iar în privința creanțelor era de ajuns de specificat niște cerințe doar în SNC „Prezentarea situațiilor financiare”.

În cadrul Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) se cunoaște o noțiune largă - de „instrumente financiare”. Consiliul pentru standardele internaționale (IASB) a acordat o mare însemnătate acestora, deoarece a elaborat un set de standarde: IAS 32 „Instrumente financiare: prezentare”, IAS 39 „Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare”, IFRS 7 „Instrumente

financiare: informații de furnizat”, IFRS 9 „Instrumente financiare”. De ce toate standardele nominalizate poartă denumirea de „instrumente financiare”? Fiindcă îmbină două tipuri de elemente ale raportării financiare – active și datorii. În acest context, conform IAS 32, „instrumentul financiar este orice contract care are ca rezultat apariția simultană la o entitate – al unui activ financiar, iar la altă entitate – a unei datorii financiare” [2].

Directiva Uniunii Europene (UE) 2013/34/UE la general folosește la fel termenul de „instrumente financiare”, iar la concret – active financiare. De exemplu, capitolul III al bilanțului, recomandat țărilor membre ale UE, se numește „Active financiare”. Și în IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” se subliniază cerința ca în Situația privind poziția financiară a entității, să fie evidențiate ca element aparte activele financiare. Numai în formatul bilanțului aplicat la entitățile din Republica Moldova în compartimentele „Active immobilizate” și „Active circulante” există posturi cu denumirea „Investiții financiare” [3].

Componența acestor elemente contabile în trei sisteme este prezentată în tabelul 1.

Tabelul 1. Opinii, referitoare la subiectul studiat, prezente în diverse sisteme contabile

IFRS	Directiva UE	SNC, Republica Moldova
<i>Active financiare</i>	<i>Active financiare</i>	<i>Investiții financiare</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Numerarul 2. Instrumente de capital ale altei companii 3. Dreptul de a primi numerar sau alte active financiare ale altei entități 4. Dreptul de a schimba instrumente financiare cu alte companii în condiții favorabile 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Acțiuni deținute la întreprinderi afiliate 2. Împrumuturi acordate întreprinderilor afiliate 3. Interese de participare 4. Împrumuturi acordate întreprinderii legate 5. Investiții deținute ca immobilizări 6. Acțiuni sau părți sociale proprii 7. Alte împrumuturi și investiții 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Investiții financiare pe termen lung în părți neafiliate 2. Investiții financiare pe termen lung în părți afiliate 3. Investiții financiare curente în părți neafiliate 4. Investiții financiare curente în părți afiliate

Astfel, în cadrul IFRS se observă că componența activelor financiare constă nu numai din instrumente de capital ale altei companii, de exemplu, acțiunile procurate, dar și numerarul și unele drepturi provenite din contracte financiare. Cât privește numerarul, presupunem că se consideră ca activ financiar doar partea acestuia, care apare la entitate din condiții contractuale. În Directiva UE [4] activele financiare sunt grupate pe tipuri de active financiare, inclusiv și cu specificarea întreprinderilor afiliate. Însă, considerăm neargumentată includerea investițiilor imobiliare în componența activelor financiare, care sunt prezentate în tabel cu denumirea de „investiții deținute ca immobilizări” (p.5). În SNC existente elementelor analizate li s-a aplicat denumirea de „investiții financiare”. Aici se pune semnul egal între „investiții” și „active”, însă, după cum vom observa în continuare, activele financiare nu constau numai din investiții. Totodată, poate fi pusă la îndoială gruparea „investițiilor” în cele neafiliate și afiliate. Sperăm că, după modificările efectuate în sistemul contabil moldovenesc pentru racordarea la Directiva UE, vor fi precizate și toate denumirile elementelor situațiilor financiare, inclusiv referitoare la resursele financiare.

Luând în considerare prevederile IFRS și a Directivei europene menționate, considerăm argumentată noțiunea de „active financiare”, care se încadrează în partea respectivă a bilanțului – „Active”. De aceea ea se folosește de către autori și în lucrarea dată.

Încă o problemă, care trebuie examinată, este *modul de evaluare* a activelor financiare. În cadrul standardelor internaționale, această chestiune se prezintă minuțios în IFRS 9 „Instrumente financiare” [5]. Conform prevederilor acestui standard, activele financiare la recunoaștere sunt evaluate la valoarea justă, iar ulterior - la costul amortizat sau la valoarea justă.

În scopul determinării metodei de evaluare aplicate activului financiar, a fost elaborat un model de afaceri, conform căruia activele financiare sunt grupate în *instrumente de datorie și instrumente de capital propriu*. Criteriul de grupare este fluxul de trezorerie pe fiecare activ financiar. În rezultatul analizei acestuia se determină dacă el este reprezentat prin plata principalului sau pe altă cale. Dacă se atestă posibilitatea determinării mărimii și stabilirii termenului fluxului de trezorerie, activul financiar se identifică ca investiție în instrument de datorii, în caz contrar – ca investiție în instrument de capital propriu.

La costul amortizat se evaluează investițiile în instrumentele de datorie, în cazul când, conform modelului de afaceri al entității, se prevede primirea numerarului la utilizarea acestora. Fluxul de numerar sunt plățile în termeni stabiliți ai principalului și a dobânzii aferentă. Pentru calculul sumei amortizării activului financiar, IFRS 9 recomandă metoda ratei efective a dobânzii. Această rată coincide cu rata de actualizare a fluxului plăților de numerar, care se așteaptă în viitor. Deci costul amortizat este valoarea inițială a activului financiar, diminuată sau majorată cu suma amortizării acumulate și cu scăderea plăților de rambursare a datoriei de bază. Exemple de investiții în instrumente de datorie sunt: obligații cu termen determinat de stingere, obligații cu rata variată a dobânzii, obligații convertibile și altele.

Conform IFRS 9, entitatea poate evalua investițiile în instrumente de datorie la valoarea justă, reflectând modificările apărute în profit sau pierdere, atunci când aceasta asigură imaginea fidelă a raportării financiare. Pentru instrumentele care circulă pe piață sub acoperirea unui activ, valoarea justă reprezintă prețul curent al cererii. În caz contrar, este necesar de a dezvălui diapazonul total de valori care, după cum se presupune, determină valoarea justă.

Investițiile în instrumente de capital nu conduc la apariția fluxurilor de trezorerie, iar termenul deținerii acestora, de regulă, este nedeterminat, de aceea ele se evaluează la valoarea justă. Pentru reflectarea modificărilor valorii juste, în acest caz, entitatea poate alege una din variantele posibile: la profit sau pierdere; în componența venitului global.

Directiva 2013/34/UE (4) acordă o atenție deosebită evaluării elementelor recunoscute în situațiile financiare și înaintea o metodologie unică, specificând că ele „se evaluează în conformitate cu principiul prețului de achiziție sau al costului de producție” (art. 6). Totuși entitățile pot alege și una din variantele alternative: valoarea reevaluată sau valoarea justă (art. 7, 8). Cât privește activele financiare, în articolul 8, p.1 (a) al acestui document se subliniază că „statele membre pot permite sau impune tuturor întreprinderilor, să evalueze instrumentele financiare, inclusiv instrumentele financiare derivate, la valoarea justă”. Tot în acest articol se explică modul de determinare a valorii juste.

SNC „Creanțe și investiții financiare” examinează evaluarea investițiilor financiare, divizându-le în: a) valori mobiliare și cote de participație; b) alte investiții financiare [1].

Inițial valorile mobiliare se evaluează la costul de intrare a acestora, iar la data raportării – la costul de intrare, la costul ajustat sau la valoarea justă. La costul ajustat, conform standardului, se evaluează obligațiunile ale căror cost de intrare diferă de valoarea nominală a acestora (p.62). Probabil că se are în vedere costul amortizat. În p.73 al acestui standard, este specificat că diferența dintre valoarea justă și valoarea contabilă a valorilor mobiliare, cotate pe piața financiară, se înregistrează ca cheltuieli sau venituri financiare curente, însă IFRS recomandă ca această diferență să fie reflectată direct la profit sau pierdere.

La alte investiții financiare se referă împrumuturile acordate și depozitele bancare, evaluarea cărora se efectuează la valoarea nominală. SNC menționat nu explică modul de determinare a valorii juste în condițiile pieței financiare din Moldova, ceea ce rămâne o problemă.

Contabilitatea operațiilor aferente activelor financiare are specificul său. Se cunoaște faptul, că pentru a înregistra faptele economice în contabilitate, în primul rând, trebuie stabilit *nomenclatorul conturilor contabile* respective. În opinia noastră, criteriul principal de evidențiere a conturilor este principiul semnificației, în cazul dat, valoarea tipurilor sau grupelor de active financiare. Totodată, este important de ales și criteriul de grupare a activelor financiare. În Planul

general de conturi contabile [6] pentru contabilizarea acestor elemente sunt prevăzute conturi în corespundere cu clasificarea investițiilor financiare (tab. 1). Astfel, sunt adoptate două conturi pentru investițiile financiare pe termen lung (141 „Investiții financiare pe termen lung în părți neafiliate”, 142 „Investiții financiare pe termen lung în părți afiliate”) și două conturi pentru investițiile financiare curente (251 „Investiții financiare curente în părți neafiliate”, 252 „Investiții financiare curente în părți afiliate”). Respectiv, din aceste patru conturi, două conturi sunt dedicate investițiilor în părți neafiliate și două – în părți afiliate. Considerăm că această grupare a conturilor nu este cea mai reușită, deoarece conturile contabile trebuie să reprezinte în fond nu acțiunea, dar activul identificat. Cu atât mai mult că în subconturile, deschise la fiecare din aceste patru conturi nominalizate, se repetă câte 5 tipuri de active. La fel, un neajuns este lipsa unui cont contabil pentru evidența instrumentelor financiare derivate.

În opinia noastră, mai reușită este propunerea autorilor lucrării [7], care în calitate de bază pentru evidențiere a conturilor recomandă metoda de evaluare adoptată:

- a) active financiare, evaluate la valoarea amortizată;
- b) active financiare , evaluate la valoarea justă, destinate vânzării;
- c) active financiare, evaluate la valoarea justă.

În calitate de subconturi la conturile de bază sunt specificate tipurile de active financiare, însă nu repetate în fiecare cont, dar după necesitate, concretizate.

La *activele financiare pe termen lung* se referă: 1) creanțele comerciale cu plăți amânate; 2) cambiile de primit; 3) creditele acordate; 4) obligațiunile achiziționate și altele. Înregistrările contabile privind activele financiare, provenite din tranzacțiile entității în practică sunt desfășurate, însă din motive de limită a volumului lucrării, în tabelul 2 și 3 sunt prezentate doar rezultatele acestora, cu indicarea numai a subconturilor la contul de bază, în tabelul 2 - „Active financiare pe termen lung, evaluate la valoarea amortizată”.

Tabelul 2. Înregistrări contabile privind activele financiare pe termen lung

Conținutul operației	Conturi corespondente	
	Debit	Credit
1. Recunoașterea inițială a creanței comerciale: a) valoarea b) TVA	Creanțe, care conțin efect financiar Creanțe, care conțin efect financiar	Venituri din vânzarea produselor (serviciilor) Datorii privind taxa pe valoare adăugată
2. Recunoașterea inițială a cambiei primite S-a încasat plata pentru cambia primită	Creanțe, care conțin efect financiar/Cambia primită Conturi curente în monedă națională	Creanțe, care conțin efect financiar Creanțe, care conțin efect financiar/Cambia primită
3. Recunoașterea inițială a creditului Veniturile, condiționate de micșorarea perioadei de actualizare Rambursarea creditului	Credite și împrumuturi Credite și împrumuturi Conturi curente în monedă națională	Conturi curente în monedă națională Venituri financiare Credite și împrumuturi
4. Recunoașterea inițială a obligațiunii S-a recunoscut venitul, condiționat de valoarea – timp a banilor Derecunoașterea obligațiunii	Obligațiuni Obligațiuni Conturi curente în monedă națională	Conturi curente în monedă națională Venituri din finanțări Obligațiuni

În cazul evaluării activelor financiare la valoarea justă, apar două tranzacții principale:

a) recunoașterea valorii inițiale a activului financiar (acțiuni sau obligațiuni), prin debitarea contului de evidență a activelor financiare, evaluate la valoarea justă;

b) recunoașterea rezultatului (profit sau pierdere) din modificarea valorii juste, prin debitarea sau creditarea contului indicat în p.(a).

Contabilizarea *activelor financiare curente* se efectuează în trei direcții de recunoaștere a creanței: comercială cu efect financiar; aferentă creditelor și cambiilor primite; privind obligațiunile. Contul de bază este „Active financiare curente, evaluate la valoarea amortizată” (pentru creanțe și împrumuturi). Investițiile în instrumentele de capital propriu, în conformitate cu IFRS 9, sunt evaluate la valoarea justă. În calitate de active financiare pot fi recunoscute și instrumentele financiare derivate (de exemplu, contractele forward și opțiunile de cumpărare/vânzare a propriilor acțiuni), care conform IAS 32, la fel se evaluează la valoarea justă [2]. Toate modificările valorii instrumentelor nominalizate vor fi recunoscute ca venituri sau cheltuieli în Situația de profit și pierdere (tab. 3).

Tabelul 3. Înregistrări contabile privind activele financiare curente

Conținutul operației	Conturi corespondente	
	Debit	Credit
1. Recunoașterea creanței comerciale Calculul TVA aferentă valorii de vânzare Recunoașterea dobânzii privind finanțarea S-a încasat creanța cumpărătorului	Creanțe, care conțin efect financiar Creanțe, care conțin efect financiar Creanțe, care conțin efect financiar Conturi curente în monedă națională	Venituri din vânzarea produselor (serviciilor) Datorii privind taxa pe valoare adăugată Venituri din finanțări Creanțe, care conțin efect financiar
2. Recunoașterea inițială a investiției S-a recunoscut venitul din dobânzi la rata efectivă Rambursarea împrumutului	Credite și împrumuturi Credite și împrumuturi Conturi curente în monedă națională	Conturi curente în monedă națională Venituri din finanțări Credite și împrumuturi
3. Recunoașterea inițială a investiției Venituri din modificarea valorii investiției Pierdere din modificarea valorii investiției	Active financiare curente, evaluate la valoarea justă Active financiare curente, evaluate la valoarea justă Cheltuieli financiare	Conturi curente în monedă națională Venituri financiare Active financiare curente, evaluate la valoarea justă
4. Recunoașterea inițială a contractului forward Profitul din modificarea valorii acțiunilor Pierdere din modificarea valorii acțiunilor	Fără înregistrări contabile	
	Instrumente financiare derivate curente Cheltuieli financiare	Venituri financiare Instrumente financiare derivate curente

Derecunoașterea acivelor financiare curente are loc în cazul când entitatea pierde controlul drepturilor contractuale. Ca urmare, ea trebuie să recunoască ca profit net sau pierdere diferența dintre valoarea contabilă a unui activ cedat altei părți și suma venitului primit, ținând cont de ajustările anterioare la valoarea justă.

Situațiile financiare la general au o importanță majoră în procesul de asigurare a utilizatorilor cu informații necesare luării deciziilor. Activele financiare, după cum se cunoaște, sunt prezentate succint în Bilanț, de aceea este necesară o dezvoltare mai detaliată a acestora în Anexe.

În cadrul SNC „Prezentarea situațiilor financiare” se descrie informația cerută de standardul „Creanțe și investiții financiare”, iar în anexa 9 se prezintă formatul și conținutul Notei informative privind relațiile cu nerezidenții în privința investițiilor financiare: în dependență de termeni - lung și curente; pe tipuri de investiții; mișcarea investițiilor - soldul la începutul și sfârșitul perioadei de gestiune; intrări și ieșiri; diferențe de curs valutar [3]. Însă informațiile cerute nu sunt de ajuns în privința adoptării deciziilor corecte, deoarece activele financiare au uneori o comportare deosebită pe piață.

IFRS 7 „Investiții financiare: informații de furnizat” stabilește cerințe pentru dezvăluirea informațiilor privind instrumentele financiare din perspectiva de a evalua rolul lor asupra poziției financiare a entității, precum și riscurile care decurg în legătură cu acordurile încheiate [8]. De aceea propunem includerea în Note a informației suplimentare: valoarea tipurilor de active financiare, rata de piață, rata dobânzii, termeni de stingere, etc.

La fel utilizatorii vor să cunoască detaliat și separat informație cu privire la:

- activele financiare evaluate la costul amortizat;
- activele financiare evaluate la valoarea justă;
- mărimea modificării valorii juste a oricăror instrumente derivate;
- valoarea instrumentelor financiare compuse;
- investițiile în instrumente de datorie și investițiile în instrumente de capital.

Entitatea trebuie, în sfârșit, să analizeze riscurile generate de activele financiare și să le gestioneze corect.

CONCLUZII

Dezvoltarea piețelor financiare avansate, conduce tot mai intensiv la accelerarea procesului de investire, care a devenit parte componentă a economiei moderne. Un loc semnificativ în patrimoniul entităților, îndeosebi a corporațiilor, îl ocupă astăzi activele financiare.

În urma investigațiilor în cauză, autorii au formulat următoarele propuneri concrete.

În actele normative din Republica Moldova trebuie de folosit denumirea de „active financiare”, utilizată în cadrul prevederilor IFRS și Directivei europene. La data raportării, la evaluarea activelor financiare entitățile este necesar să se conducă de algoritmul de evaluare a investițiilor: în instrumente de datorie - la costul amortizat, iar în instrumente de capital – la valoarea justă. Evidențierea conturilor contabile destinate activelor financiare mai rațional ar fi conform metodei de evaluare a acestora (pentru conturile de gradul 1) și tipurilor de active financiare (pentru subconturi). În scopuri de analiză și luare a deciziilor, Notele la situațiile financiare a subiecților din Republica Moldova trebuie completate cu indicatori suplimentari, care prevăd acoperirea riscurilor respective.

BIBLIOGRAFIE

1. SNC „Creanțe și investiții financiare”. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.118 din 06.08.2013, [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md>
2. IAS 32 „Instrumente financiare: prezentare”. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md>
3. SNC „Prezentarea situațiilor financiare”. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.118 din 06.08.2013, [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md>
4. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of Council of 26 June 2013 on the financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, [online], Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu>
5. IFRS 9 „Instrumente financiare”. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md>
6. Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.119 din 06.08.2013, [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md>
7. Țurcanu, V. și Golocialova, I. Raportarea financiară conform standardelor internaționale, Chișinău: ACAP, 2015, - 452 p.
8. IFRS 7 „Instrumente financiare: informații de furnizat”. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md>